

MUS-TELLING IN ZUIDWOLDE (2007-2022)

Rob Lindeboom

In het voorjaar van 2007 is gestart met een Meetnet Urbane Soorten-telling in het dorp Zuidwolde, direct ten noorden van de woonwijk Beijum in Groningen. Redenen om de toentertijd nieuw geïntroduceerde MUS-telling van Sovon te starten, waren vooral nieuwsgierigheid naar de soortenrijkdom en de soortenveranderingen in een dorp gelegen aan de stadsrand van Groningen, op de klei ten noordoosten van die stad. Bijkomend voordeel is dat het dorp zich op loop-/fietsafstand van mijn huis bevindt. In de vroege ochtenduur is dat niet onbelangrijk.

Meetnet Urbane Soorten-tellingen en SOVON

In 2007 zijn SOVON en Vogelbescherming Nederland gestart met de MUS-tellingen door vrijwilligers, als aanvulling op de bestaande broedvogelmeetnetten. Het monitoringsproject is populair omdat het drie tellingen in het voorjaar betreft, je je eigen telgebied kunt kiezen en maar weinig tijd kost. De laatste jaren worden in ons land tussen de 700 en 800 routes geteld. Doel van het project is de aantallen en verspreiding van broedvogels in de alsmaar uitbreidende stedelijke omgeving van Nederland te volgen. De werkwijze is vermeld in de Handleiding Meetnet Urbane Soorten (MUS) (Boele 1998; Schoppers 2020) en is kort samengevat als volgt:

- Drie punttellingen in de periode van 1 april t/m 15 juli (telperiodes 1 – 30 april, 15 mei – 15 juni en 15 juni-15 juli);
- Eerste twee tellingen uitvoeren tussen een half uur voor zonsopkomst en twee uur daarna en laatste telling uitvoeren tussen 19.00 uur en zonsondergang;
- De telroute heeft minimaal 8 en maximaal 12 telpunten, tenminste 200 meter uit elkaar;
- Per telpunt wordt precies 5 minuten geteld;
- Alle vogels, die gezien of gehoord worden, worden geteld. Ook de laag overvliegende vogels.

Onderzoeksgebied

Zuidwolde is van oorsprong een agrarisch georiënteerd lintdorp met twee bebouwingsassen. Een langs het Boterdiep, dat het dorp van zuid naar noord doorsnijdt en de ander langs de oostwest-as (Oosterseweg-Noordwolderweg-Westerseweg). Op het kruispunt ligt de

enige brug over het Boterdiep (Neije Draai). Het Boterdiep ten zuiden van de Neije Draai kent langs de oevers veel (opslag van) bomen en een oeverbegroeiing van riet en andere oeverplanten. De tuinen van de veelal oorspronkelijke huizen langs bovengenoemde assen worden gekenmerkt door veel groen, mede ook omdat er zich een aantal diepere tuinen tussen bevinden (zie figuur 1). Deze tuinen worden tevens gekenmerkt door veel het hele jaar door groenblijvende bomen, struiken en heggen (o.a. coniferen, sparren, taxussen, rododendrons en liguster). Ook de Nederlands Hervormde kerk en de domineeswoning, direct ten noordwesten van de Neije Draai en direct ten noorden van het authentieke café Moeke Vaatstra, worden gekenmerkt door hoge bomen en veel groen (zie figuur 1). Ten noorden van de oostwest-as plus brug zijn vooral in de periode 1950-2000 huizen bijgebouwd buiten de oorspronkelijke bebouwingsassen, aan de westzijde tot aan de Groningerweg of Provincialeweg. Ook langs deze Groningerweg bevinden zich veel bomen en diepere tuinen. Het betreffen de bomen van het aanwezige kerkhof, van de wegbeplanting langs de Groningerweg en de deels in de winter groen blijvende bomen en struiken in de diepere tuinen. Gracht en opgekroonde bomen rondom het kerkhof zijn typerend, maar ook de praktische afwezigheid van (groenblijvende) struiken op het kerkhof. Het woonbuurtje ten noordoosten van de Neije Draai is van recentere datum dan het grootste deel van Zuidwolde ten noordwesten van de brug. Aan de noordzijde van het dorp bevinden zich de kassen van het tuincentrum Eldorado en ten noordwesten van het dorp, langs de Noordwolderweg, bevinden zich het dierenasiel en de kassen en gebouwen van 's Heeren Loo.

Wijze van telling

In 2007 heb ik een onderzoeksgebied met 8 telpunten, niet ver van mijn woonwijk in Groningen (Beijum), uitgezocht op de website van Sovon (www.sovon.nl; zie figuur 1). De telroute heet Zuidwolde GN en ligt in postcodegebied 9785.

In de periode 2007-2022 is jaarlijks in ieder geval de telling tussen 15 juni en 15 juli verricht. In de meeste jaren zijn ook de andere twee tellingen verricht, behalve in de jaren 2008, 2011 en 2015. In de voorjaren van 2013 en 2018 is de telling tussen 15 mei en 15 juni niet verricht. Oorzaak voor het niet doen van bovengenoemde tellingen was geen tijd of (vaker) slecht weer (koud en/of nat) in de mogelijke telweekenden. Alle tellingen zijn afgelegd per fiets. Per telpunt werd afgestapt en vervolgens werden vijf minuten lang alle vogels genoteerd, die gezien en/of gehoord werden. Ook alle waargenomen zoogdieren (voornamelijk huiskatten) zijn genoteerd.

Jaarlijks zijn niet alleen de telresultaten, maar ook de bezoekdatum en de begin- en eindtijd aan Sovon doorgegeven. De praktijk is dat ik per telpunt tijd en resultaten turf op een blad op een klembord en vervolgens de resultaten via de website van Sovon digitaal doorgeef. De laatste jaren heb ik enkele keren met de app Avia-map de resultaten in het veld digitaal ingevuld. Echter dat bevalt mij minder goed omdat dit met koude vingers minder lekker werkt en bovendien de app nog wel eens kuren heeft. Bij de ochtendtellingen, veelal in het weekend, is het dorp nog in rust en kom ik enkel een krantenbezorger tegen of iemand die vroeg naar zijn weekenddienst vertrekt. De ochtendtellingen werden niet uitgevoerd bij regen en/of koude. De (zang)activiteit van veel vogels is dan minimaal en dat zou een grove onderschatting geven van het aantal aanwezige zangvogels. Bij de avondtellingen, uitgevoerd bij droog en bij voorkeur zonnig weer, heb ik regelmatig aanspraak. Aanwonenden die zich eerst afvragen wat deze rare snoeshaan bij hun huis in de buurt aan het loeren en luisteren is. Na uitleg van het hoe en waarom en vooral het hoe lang van de telling volgen leuke gesprekken. Half juni 2022 schoot een bewoner van telpunt 1 mij aan en vroeg wat ik aan het doen was. Vervolgens liet hij mij zijn vogelvriendelijke tuin zien en de plek in een naaldboom achter zijn huis waar tot in half juni in het donker een Ransuil zat te roepen.

Om wat breder in het dorp de redenen voor en de resultaten van de MUS-telling te verkondigen ben ik in gesprek met het dorpskrantje van Zuidwolde (Boeskoolnijs).

Figuur 1. Ligging onderzoeksgebied en situering telpunten

Verder heb ik dit jaar een groen Sovon-hesje aangeschaft, zodat de omwonenden bij de volgende telling denken: “daar heb je hem weer!”.

Resultaten

We kunnen onderscheid maken tussen “geluidvogels” en “zichtvogels”. Onder de geluidvogels vallen zeker de (kleine) zangvogels, de duifachtigen en kraaiachtigen die je veelal eerder hoort dan ziet, als je ze überhaupt al te zien krijgt. Onder de zichtvogels verstaan we vooral de soorten die je eerder te zien krijgt dan te horen. Hieronder vallen een aantal watervogels, meeuwachtigen en Aalscholver en Blauwe Reiger.

In figuur 2 staan de soorten waarvan (bijna) jaarlijks meerdere individuen zijn waargenomen. Van sommige algemene soorten is het interessant om de aantallen grafiek te laten zien, omdat er soms een duidelijke tendens waarneembaar is, ondanks dat het slechts één telling en één soort betreft.

Zwaluwen

Boerenzwaluwen broeden vooral in half open schuren langs de randen van het dorp. Het aantal broedparen in een jaar hangt uiteraard af van het aantal vogels dat in het voorjaar terugkomt. In goede jaren zijn dat er naar schatting 5 paren.

Gierzwaluwen worden jaarlijks tijdens de derde telronde gespot. Uit mijn waarnemingen, ook buiten de tellingen om, blijkt dat er in Zuidwolde geen gierzwaluwkolonie aanwezig is. Wel zijn de globale broedlocaties van drie paren bekend, verspreid over het deel van het dorp ten westen van het Boterdiep. Twee daarvan

totale plaatje blijkt dat er circa 20 broedparen in Zuidwolde aanwezig zijn en dat de mus zich nog goed weet te handhaven in het dorp. Uit mijn waarnemingen blijkt dat in juli in ieder geval de jonge mussen uit Zuidwolde en Beijum de wintertarwevelden ten zuid- en noordoosten van het dorp bezoeken voor voedsel. Zij doen dat alleen op plaatsen waar ook dekking in de vorm van struiken, riet of heggen in de directe omgeving aanwezig is.

Bij de Vink spreek je uiteraard over andere aantallen dan bij de Huismus. Het jaarlijks aangetroffen aantal zingende vinken varieert tussen de 1 en 7 mannetjes. Waarbij de zingende mannetjes vooral gekoppeld zijn aan de hogere boomconcentraties in het gebied. Zo wordt bijna ieder jaar wel een zingend mannetje aangetroffen in de hoge bomen rondom de Hervormde kerk. Gezien de oppervlakte van het dorp en het aantal concentraties van hogere bomen zou ik zeggen dat er plaats is voor 3-4 paar. Maar dat maakt de Vink uiteraard zelf wel uit.

Duiven

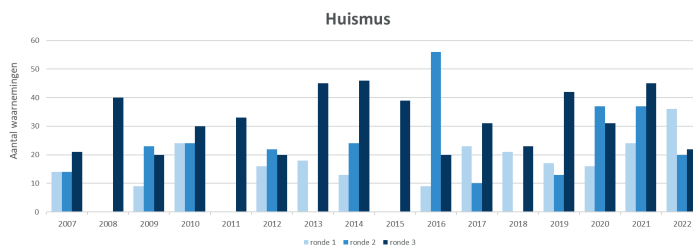
Er zijn drie soorten duiven in Zuidwolde gespot. Waarvan de Houtduif en Turkse Tortel jaarlijks (zie hieronder) en de Holenduif een enkele keer (2012-R2 en 2018-R1).

De Houtduif is een soort die volop in het dorp (korend) wordt aangetroffen. Figuur 5 laat een licht stijgende lijn in het aantal zien. Dat de Houtduif hoge dichtheden haalt in het dorp zal enerzijds veroorzaakt

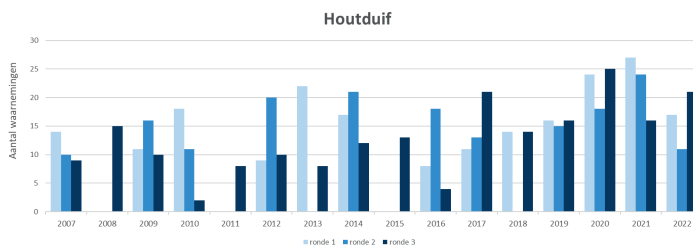

Turkse Tortel,

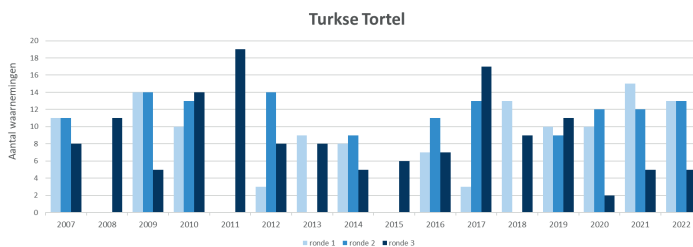
Foto: Harry Kuipers

Figuur 4. Aantal Huismussen in het telgebied.

Figuur 5. Aantal Houtduiven in het telgebied.

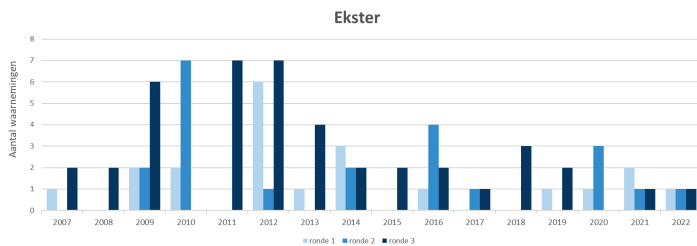
Figuur 6. Aantal Turkse Tortels in het telgebied.

worden door de vele potentiële broedplaatsen in de vele, ook in de winter groenblijvende, bomen en struiken en anderzijds door het voedselaanbod op de omringende akkers en weilanden.

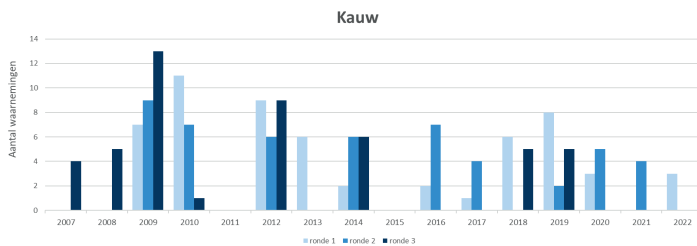
Net als de Houtduif doet ook de Turkse Tortel het goed in Zuidwolde, vermoedelijk ook om dezelfde redenen. Figuur 6 laat echter in de periode 2012-2016 een duidelijke dip in het waargenomen aantal zien.)

Kraaiachtigen

Uit figuur 7 blijkt dat ieder teljaar wel tenminste een of twee Eksters worden gezien. Vooral in de jaren 2009 t/m 2012 zijn meer dan twee Eksters gezien, maar omdat het meestal om de 3^e telronde gaat is er dan vermoedelijk sprake van een paar met jongen. Ik vermoed dat de vooral in broedseizoen moeilijk te spotten Eksters met 1 of 2 paar langs de randen van Zuidwolde bivakkeren. De schuwe vogels bouwen tegenwoordig hun nesten vaak bovenin groenblijvende naaldbomen. Mogelijk is predatie (mens of dier) of verdringing door de Zwarte Kraai aanzet tot het geheimzinnige gedrag en het aangetroffen lage aantal Eksters (en vooral jongen) in de laatste jaren.

Figuur 7. Aantal Eksters in het telgebied.

Figuur 8. Aantal Kauwen in het telgebied.

Kauwen worden vooral aangetroffen in en rondom de schoorstenen in het noordwestelijk deel van het dorp (telpunt 4), maar wel in een duidelijk afnemend aantal (zie figuur 8). Het afnemende aantal op lokaal niveau is vermoedelijk het gevolg van afname van de broedplaatsen in schoorstenen (zie ook discussie).

Ieder teljaar wordt tenminste één Zwarte Kraai gezien of gehoord maar meestal meer. Er is een lichte toename in het aantal van deze soort. Ik vermoed dat, net als bij de Ekster, een of twee paren langs de randen van Zuidwolde broeden.

Naast de kraaiachtigen Ekster, Kauw en Zwarte Kraai zijn ook de Gaai en Roek tijdens een aantal tellingen

Ekster

Foto: Harry Kuipers

aangetroffen. De Gaai werd incidenteel tussen 2010 en 2019 waargenomen, alleen of als paar, en daarna iets vaker. Minimaal één broedpaar van de Gaai in Zuidwolde is niet onwaarschijnlijk met al die groene tuinen.

Mezen

Er zijn vier mezensoorten in Zuidwolde waargenomen. De Matkopmees is eenmaal zingend aangetroffen (2012-R1), maar Zuidwolde is niet direct een geschikt habitat voor de Matkopmees. De Staartmees is vooral in de beginjaren van de telling gezien en gehoord, namelijk in 2008 tijdens ronde 3 een stel met 8 jongen en tijdens de 1e ronde in 2009 en 2010 één respectievelijk twee vogels. De in de broedtijd moeilijk te spotten Staartmees is vanaf 2010 niet meer waargenomen.

Koolmees en Pimpelmees worden jaarlijks zingend aangetroffen. Het aantal zingende Pimpelmezen lijkt de laatste jaren te zijn afgenomen ten opzichte van een piek in de jaren 2010 t/m 2013. De laatste jaren varieert het aantal zingende mannetjes tussen de 4 en 8 vogels. Het aantal zingende Koolmezen in het dorp (1^e telling) lijkt vooral de laatste jaren redelijk stabiel. Jaarlijks worden veelal tussen de 10 en 14 zingende mannetjes gehoord. Zowel het voedselaanbod als het nestaanbod in Zuidwolde lijkt gunstig te zijn.

Watervogels

Er zijn drie telpunten, namelijk 3 en 8 langs het Boterdiep en 7 langs de kerkhofgracht, waar watervogels worden aangetroffen. Soorten als Knobbelzwaan (telpunt 8), soepeend, Krakeend en Waterhoen worden incidenteel gespot. De Krakeend zit wel in de lift, in zoverre, dat de laatste jaren steeds vaker een paartje langs de kerkhofgracht wordt waargenomen. De Fuut werd bijna jaarlijks aangetroffen op telpunt 8, maar dat is ook niet verwonderlijk omdat daar een Futennest zat in overhangende wilgentakken. Kuifeenden worden steeds vaker en Meerkoeten worden jaarlijks aangetroffen. Er is sprake van tussen de 3 en 5 paartjes Meerkoeten op de drie telpunten nabij water.

Lijsterachtigen

De Merel is veruit de talrijkste lijsterachtige. Het aantal (zingende) Merels lijkt op het eerste oog behoorlijk stabiel (figuur 9). Jaarlijks worden tijdens de tellingen tussen de 10 en 20 vogels aangetroffen met een enkele uitschieter boven de 20 vogels. Deze uitschieter wordt vooral tijdens de 3^e telronde geconstateerd en kan te maken hebben met het tellen van zingende mannetjes en voedsel zoekende oudervogels en jonge vogels. In de jaren 2019-2021 lijkt een dip te zitten in het aantal zingende mannetjes tijdens de 1^e telronde.

De Zanglijster is bijna jaarlijks aangetroffen, maar zeker niet in grote aantallen. De Zanglijster is bekend om zijn grote territoria met vele zangposten. Tevens is het ieder jaar maar weer afwachten of een (nieuwe) Zanglijster zich vestigt in het territorium van vorig jaar. In “slechte” jaren wordt hoogstens één Zingende Zanglijster in Zuidwolde getroffen. In goede jaren bevinden zich langs de randen van het dorp hoogstens 3 zingende mannetjes.

De Roodborst heeft zich slechts in twee jaren laten horen/zien in Zuidwolde (2018-R1 en 2022-R2). Het is zeker geen structurele broedvogel als het al een enkele keer een broedvogel in het dorp is.

Zangvogelsoorten

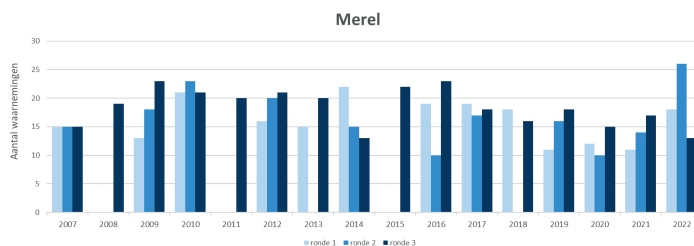
Er zijn vijf soorten zangvogels die praktisch jaarlijks worden aangetroffen tijdens de tellingen. Van de Heggenmus die geen echte kleiliefhebber is, zijn maximaal twee territoria in heel Zuidwolde aanwezig. Van de Zwartkop worden maximaal vier verschillende zingende mannetjes aangetroffen, veelal gekoppeld aan de groenere gebiedjes met meerdere hogere bomen. Maar er zijn ook jaren dat er maar een enkel zingend mannetje aanwezig is. De aantallen van de Winterkoning wisselen nogal van jaar tot jaar, maar met een afnemende trend. Van de Tjiftjaf worden vanaf 2018 jaarlijks 4 tot 5 zingende mannetjes aangetroffen, vooral in gebiedjes met een aantal hogere bomen. Voor 2018 werd in sommige jaren wel het dubbele aantal aan zingende mannetjes waargenomen.

De talrijkste zangvogelsoort in Zuidwolde, de Spreeuw, wordt hieronder uitgebreider behandeld.

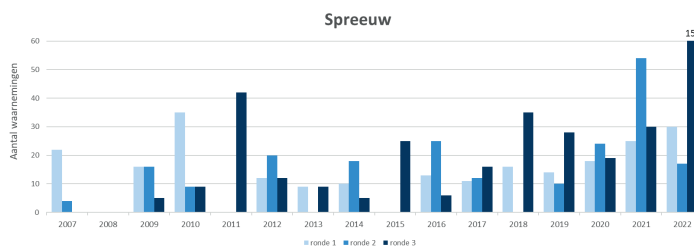

Spreeuw

Foto: Harry Kuipers

Figuur 9. Aantal Merels in het telgebied.

Figuur 10. Aantal Spreeuwen in het telgebied.

De Spreeuw is een soort, die tijdens de drie jaarlijkse tellingen, weinig zingend aan te treffen is. Dit heeft er bij de vroege tellingen vooral mee te maken dat de Spreeuw, net als de Huismus, een soort is “die laat op staat”. Je ziet veelal tijdens de laatste telpunten van de ochtendtellingen Spreeuwen overvliegen afkomstig van de slaapplaats richting broedplaats. De getelde Spreeuwen, en zeker die tijdens de 2^e ochtendtelling en avondtelling, zijn veelal overvliegende groepjes of groepen. Het aantal broedparen in Zuidwolde blijkt vooral uit de 1^e ochtendtelling en schat ik op basis van de resultaten in figuur 10 op gemiddeld 15 paar. Zingende mannetjes tref ik dan ook nog vooral bij hollen in bomen. Ik vind het aantal broedpaar in een dergelijk dorp laag en vermoed dat er een weinig broedgelegenheid is in de veelal goed onderhouden huizen en weinig voedsel in de directe omgeving van Zuidwolde.

Overige zangvogelsoorten

Er zijn veel kleine zangvogelsoorten, die als ze al eens zingend (of roepend) worden aangetroffen tijdens een telling, veelal niet jaarlijks worden gescoord. Deze zangvogelsoorten zijn niet in figuur 2 meegenomen. Hiertoe behoren veel trekvogels, waarvoor (de randen van) het stedelijk biotoop incidenteel mogelijkheden biedt tot vestiging dan wel trekvogelsoorten die eenmalig tijdens de trek zingend worden aangetroffen. Bosrietzanger en Kleine Karekiet zijn soorten, die tijdens de 2^e telronde incidenteel zingend in het riet worden aangetroffen op telpunt 8 langs het Boterdiep. Vermoedelijk broeden ze wel ergens in het riet langs het Boterdiep maar de range van het zanggebied/territorium kan groot zijn.

Soorten als Fitis, Braamsluiper en Gekraagde Roodstaart vestigen zich een enkele keer in een groener deel langs de rand van het dorp. Van deze drie soorten is de Braamsluiper nog wel de soort die bijna jaarlijks met één en heel soms twee individuen zingend wordt aangetroffen.

Soorten als Grasmus en Spotvogel worden een enkele keer zingend op de trek waargenomen.

Zwarte Roodstaart en Witte Kwikstaart worden sommige jaren zingend dan wel roepend langs het Boterdiep aangetroffen. Standvogels als de Boomkruiper en Grote Bonte Specht worden een enkele keer zingend/roepend aangetroffen, veelal in de wat hogere bomen langs de begraafplaats aan de westzijde van het dorp (telpunt 7).

Meeuwen, Aalscholver en Blauwe Reiger

Meeuwsoorten als Kleine Mantelmeeuw, Kokmeeuw en Zilvermeeuw en ook de Visdief worden zeker niet jaarlijks vissend langs het Boterdiep aangetroffen (telpunten 3 en 8) of laag overvliegend en zijn daarmee ook niet opgenomen in figuur 2. Hetzelfde geldt voor de Aalscholver en Blauwe Reiger.

Discussie

Hoewel het hier slechts om één MUS-telling met acht telpunten in een dorp gaat, is het interessant om de resultaten van een aantal van de waargenomen vogelsoorten te vergelijken met de landelijke populatietrends van broedvogels in stedelijk gebied. Over deze trends worden om de paar jaar uitspraken gedaan in Sovon-nieuws (Schoppers 2012, 2017 en 2018 en Van Manen 2022) en de Stadsvogelbalans (Schoppers et al. 2022).

Na vijf en tien jaar landelijke MUS-telling bleek dat bij de vogels met een sterke toename vooral de watergerelateerde soorten behoren (Schoppers 2012 en 2017). In Zuidwolde is ook een toename te zien in de waarnemingen van in eerste instantie Kuifeend en Meerkoet en in tweede instantie de Krakeend.

Na tien jaar landelijke MUS-telling is er onderscheid gemaakt in de verschillende groepen Stadsvogels, namelijk: Boombroeders, Struikbroeders, Grond-/kruidbroeders, Huisbroeders en Watervogels. Behalve voor de watervogels, geldt dat er per groep meer soorten in de min zitten dan in de plus. De algehele conclusie luidt: “dat de meeste vogels, met name de typische stadsvogels, het moeilijk hebben in dorpen en steden (met uitzondering van de watervogels)” (Schoppers 2017).

Als we de lijst van de soorten in Zuidwolde bij langs gaan kunnen we dezelfde conclusie trekken, namelijk dat er iets meer dalers (Pimpelmees, Staartmees, Groenling, Ekster) dan stijgers (vooral Houtduif) zijn. Er is echter ook een hele reeks vogels die nagenoeg stabiel blijven (Koolmees, Turkse Tortel, Vink, Huisemus).

Bij de Groenling werd de bacterieziekte Het Geel in 2005 in Groot Brittannië vastgesteld. In het MUS-onderzoek blijkt de soort in 10 jaar tijd met ruim 65% verminderd te zijn (Schoppers 2018 en Van Manen 2022). Van Turnhout et al constateren in 2020 dat naast de Groenling ook het naaste familielid de Vink sinds 2007 in het stedelijk gebied is afgenomen en wel met ruim 20%. Ook deze afname wordt gelinkt aan Het Geel. Bij de Merel wordt de afname van de soort mede in relatie gebracht met het opduiken van het Usutu-virus in 2016 (Schoppers 2018 en Van Turnhout al. 2020). Ook de verdere afname van het naaste familielid de Zanglijster wordt aan het virus toe geweten, maar ook -voor beide soorten - aan de toenemende droge voorjaren en 's zomers (Van Turnhout al. 2020). In hetzelfde artikel constateren de onderzoekers dat de bovengenoemde vier soorten het in het boerenland en natuurgebieden minder slecht doen en dat het lijkt dat de ziekteoverdracht in het stedelijk gebied bevordert wordt door de voerplekken (Groenling en Vink) en de betere overlevingskansen van muggen die het Usutu-virus overbrengen (Merel en Zanglijster).

Wat betreft de vier soorten in Zuidwolde zien we dat alleen bij de Groenling het aangetroffen aantal na 2010 tijdens de 1^e en 2^e telronde aanzienlijk is afgenomen. Bij de andere drie soorten is, ook gezien het geringe aantal in Zuidwolde, geen eenduidige afname in de loop van de tijd te zien.

Tenslotte worden de stadsvogels in Zuidwolde ook bedreigd door verlies van voedsel, voortplantingslocaties en veiligheid (3 v's).

1/ veiligheid (dekking): verlies van dekking in de vorm van verwijdering van heggen, struiken en bomen door particulieren, gemeente of woningbouwvereniging in Zuidwolde valt tot nog toe mee. Aandachtspunt is vooral het beheer en onderhoud van struikpartijen (wegduikgroen) in het openbaar gebied door de gemeente. De gemeente 't Hogeland heeft er een handje van om struikpartijen, b.v. rondom de tennisbaan aan de noordzijde van het dorp en een speeltuin aan de oostzijde van het dorp, om de paar jaar in één keer af te zetten. Dat is mijns inziens niet meer van deze tijd.

2/ voedsel: wat betreft verlies van voedsel zijn de droge voorjaren en 's zomers niet bevorderlijk voor de stand van typische bodemfoerageerders, als Merels, Zanglijsters en Spreeuwen (Schoppers, 2012 en Van

Turnhout al. 2020). Zaadeters als Huismussen, Turkse Tortels en Houtduiven profiteren eind juli/begin augustus van de gerijpte en/of gemorste wintertarwe op de akkers ten oosten van Zuidwolde. Vooral bij de mussen blijkt dat de combinatie van wintergraan (voedsel) en veiligheid (dekking) in elkaars directe omgeving heel belangrijk is. Huismussen foerageren vanuit de dekking en vliegen bij het minste geringste terug in de dekking. Verlies van deze combinatie heeft mogelijke desastreuze gevolgen voor de stand van de Huismus in Zuidwolde. De aanleg van (winter)voedselveldjes direct rondom het dorp (zaadeters) en begraaide weilandjes (Spreeuw en Kauw) zou zeker het voedsel-aanbod voor deze soorten verbeteren.

3/ voortplanting (broedplaatsen): ook in Zuidwolde laten huiseigenaren (ook de woningbouwvereniging) massaal het dak isoleren en/of dakgoten/dakpannen vervangen en tegelijkertijd vogelwerend schroot plaatsen (verplicht in het Bouwbesluit). Ik vermoed dat van de drie v's dit item op het moment de grootste bedreiging vormt voor de gebouwbewonende soorten in Zuidwolde (Huismus, Spreeuw, Kauw en Gierzwaluw). Het aantal van de Kauw is de laatste 15 jaar zichtbaar afgenomen, vermoedelijk door plaatsing van vogelwerende rasters door particulieren in de opening van schoorstenen. De huurhuizen aan de Tuinbouwstraat met Huismuskolonie worden vermoedelijk in 2023/2024 gesloopt dan wel gerenoveerd. De woningbouwvereniging heeft in de zomer van 2022 weliswaar de te verliezen broedgelegenheid van de jaarrond beschermde Huismussen gecompenseerd op eindgevels van huizenblokken in de directe omgeving (=wettelijk verplicht). Echter de broedgelegenheid van Spreeuw en Kauw zijn gek genoeg niet jaarrond beschermd door de wet, terwijl ze veelal ieder jaar wel terugkeren naar dezelfde broedplaats. En als de compensatienestkasten van Huismussen gehangen worden aan muren zonder dekking in de directe omgeving dan is de kans klein dat ze gaan functioneren. Wat betreft compensatie voor de Huismus zou het ook fijn zijn dat onder de nieuwe of aangepaste daken naast vogelwerend schroot ook mussenvides geplaatst zouden worden. Echter over het wel of niet functioneren daarvan hangt sinds enkele jaren een mist van onduidelijkheid. Voor wat betreft die mist dient in eerste instantie gekeken te worden naar de Vogelbescherming Nederland en in tweede instantie naar Monier (de leverancier). Het zou mooi zijn als er duidelijkheid komt over het bestaan van een product dat wel functioneert en dat dat vervolgens breed uitgevent wordt. Incidenteel zijn particulieren in Zuidwolde ook bezig met het aanbrengen van vogelwerende maatregelen. Hierbij is ecologisch onderzoek en compensatie helaas veelal niet aan de orde.

Dankwoord

Egbert Boekema heeft de conceptversie van dit artikel becommentarieerd. Mark Rienks heeft voor mij de grafieken gemaakt. Harrie Kuipers dank ik voor het ter beschikking stellen van een aantal van zijn prachtige foto's.

Literatuur

- Schoppers, J. 2012. Vijf jaar MUS, de Merel heeft het moeilijk. SOVON-Nieuws jaargang 25 (2012) nr 1.
- Schoppers, J. 2017. Tien jaar MUS. SOVON-Nieuws jaargang 30 (2017) nr 1.
- Schoppers, J. 2018. Elf jaar MUS: meer soorten in de min. SOVON-Nieuws jaargang 31 (2018) nr 1.
- Schoppers, J., C. van Turnhout & H. van Diek 2020. Handleiding Meetnet Urbane Soorten (MUS). SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Schoppers, J., A. van Kleunen & M. Wortel 2022. Stadsvogelbalans 2022. SOVON-rapport 2022/88.
- Van Manen, W. 2022. Afname van de Groenling. Verschillen tussen bebouwing en akkerland. SOVON-Nieuws jaargang 35 (2022) nr 1.
- Van Turnhout, C., Schoppers, J. & E. van Winden 2020. MUS meet in stad én dorp.. maar hoe goed?. SOVON-Nieuws jaargang 33 (2020) nr 1.

Rob Lindeboom – Groningen, rlin@home.nl